EVA TEMA #20
FORSKNING OG NY VIDEN OM DAGTILBUD

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

SAMSPIL PÅ LEGEPLADSEN

INDBLIK
Legepladsen kan blive et særligt rum for samspil og fordybelse

GUIDE
5 trin til at styrke børnenes samspil på legepladsen

BØRNEHUSET GALAKSEN
Vi har fået færre konflikter og mere fantasifulde lege

REPLIK

Hvad vil vi med legepladsen?

EVA TEMA – Nr. 20
SAMSPIL PÅ LEGEPLADSEN

© Danmarks Evalueringsinstitut 2020

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Redaktion
Dina Celia Madsen (ansvh.)
Marie Louise Poulsen
Trine Beckett
Line Buer Bjerre
Laura Detlefsen

Design
BGRAPHIC

Fotos
Mette Bendixsen
Thure Andersen
Kamilla Bryndum
Johnér

Illustrationer
BGRAPHIC
Noun Project

Tryk
Rosendahls

ISBN
TRYKT 978-87-7182-412-4
WEB 978-87-7182-411-7

ISSN
TRYKT 2596-5353
WEB 2596-5352

De sidste snart 150 år har legepladsen været et centralt sted for børns udfoldelsesmuligheder og engagement i leg. Danske børn bruger en stor del af deres dagtilbudsliv på legepladsen – om vinteren pakket ind i flyverdragt og hue, og på varme sommerdage iført t-shirt, solcreme og sandaler. Helt aktuelt i foråret 2020 bliver legepladsen brugt endnu mere end før.

Forskning viser, at legepladsen har et særligt potentiale. Her er et andet spillerum, og der gælder andre regler end indendørs. På legepladsen er det tilladt at være højlydt begejstret, løbe stærkt, race rundt på cyklen og lege vilde lege. Ofte er der også plads til, at man fordyber sig i købmandsleg i legehuset, leder efter kryb under stenene og skaber sit eget rum i hulen i krattet, lidt væk fra de voksnes blikke.

Legepladsen kan imidlertid også være et overvældende og udfordrende sted. Her er mange børn, mange muligheder, reglerne kan være vanskeligere at afkode, og de voksne kan synes længere væk, end når man er på sin stue. Derfor kan nogle børn have sværere ved at finde sammen med andre og fordybe sig i leg og aktiviteter. De børn kan opleve, at de på legepladsen befinder sig i en udsat position.

I de senere år har der været stigende forskningsmæssig interesse for indretning af legepladsen som pædagogisk rum. Derimod har der været mindre fokus på det pædagogiske arbejde med børnenes samspil og relationer på legepladsen – ikke blot i den grovmotoriske eller risikofyldte leg, som oplagt finder sted udendørs, men i alle lege, aktiviteter og rutinesituationer, der finder sted på legepladsen.

Dette nummer af EVA TEMA sætter fokus på samspil og relationer på legepladsen – på de mange potentialer og på de udfordringer, der knytter sig til det udendørs pædagogiske læringsmiljø og organiseringen af den tid, som børnene tilbringer her. For selvom legepladsen traditionelt set har været et sted for børnenes spontane og selvorganiserede leg, så har de voksne en central rolle at spille i at understøtte samspil og relationer i leg, aktiviteter og rutiner på legepladsen. Hvis man ikke giver det pædagogiske læringsmiljø på legepladsen lige så meget opmærksomhed som læringsmiljøet indendørs, kommer man let til at indtage rollen som "gårdvagt", som en leder i dette temanummer beskriver det.

Tiden på legepladsen fortjener lige så meget pædagogisk opmærksomhed og bør i lige så høj grad danne afsæt for refleksion som dagtilbudshverdagen indenfor, for potentialet er der i forhold til at understøtte børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Dina Celia Madsen
Chef for dagtilbud
Danmarks Evalueringsinstitut

DIN INDGANG TIL FORSKNING OM DAGTILBUD FOR BØRN

KVALITETSVURDERET FORSKNING I DAGTILBUD

Forskningsdatabasen NB-ECEC.org, der står for Nordic Base of Early Childhood Education and Care, samler hvert år kvalitetsvurderet forskning i dagtilbud fra Danmark, Norge og Sverige. EVA TEMA-hæfter tager afsæt i forskning fra forskningsdatabasen, samt i anden viden og undersøgelser om dagtilbud.

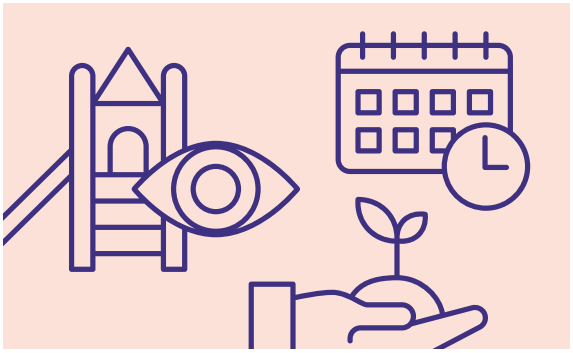
INDHOLD

INDBLIK 4

Forskere: Legepladsen kan blive et unikt rum for samspil og fordybelse

Legepladsen har et stort pædagogisk potentiale. 3 forskere fortæller, hvordan personalet kan tage samspil og nærvær med udenfor.

GUIDE 10

5 trin til at skabe stimulerende samspil på legepladsen

Stil skarpt på jeres legepladstid. Overvej børnenes og jeres egne muligheder udenfor.

CASE 12

Leder i Børnehuset Galaksen: Før var vi mere gårdvagter

Planlægning og tydelig rollefordeling har ført til færre konflikter og flere fantasifulde lege blandt børnene på legepladsen, fortæller leder Lisbeth Petersen.

DIALOGKORT 15

Samspil på legepladsen

Hvad vil I med tiden på legepladsen, og hvordan arbejder I for, at jeres pædagogiske intentioner bliver til virkelighed?

INDBLIK

Forskere:

Legepladsen kan blive et unikt rum for samspil og fordybelse

På legepladsen kan børn løbe hurtigt, råbe højt og lege vildt. Og så har legepladsen et særligt pædagogisk potentiale for samspil og fordybelse. Men manglende organisering og et misforstået hensyn til børnenes leg kan forhindre, at potentialet udnyttes, siger flere forskere.

Af Marie Louise Poulsen

På legepladsen foran Børnehuset Mælkebøtten drøner tre børn i fuld fart frem og tilbage på scootere. To andre børn løber op ad trappen til klatrestativet og suser ned ad rutsjebanen. Bagved svinger fire større børn nogle tynde grene højt over deres hoveder. De råber og griner. For dem, som for mange andre børn, er tiden på legepladsen fyldt med fart, frihed og kropslig udfoldelse. Men ikke i særlig høj grad med pædagogiske samspil med voksne. Det billede kan Lone Svinth, der er lektor ved Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU) på Aarhus Universitet, og i mange år har forsket i samspil mellem børn og voksne og i børnefællesskaber, godt genkende:

"Forskningen viser, at pædagogisk personale ikke engagerer sig helt så meget i børns leg ude som inde. Det skyldes bl.a., at man typisk går på legepladsen om eftermiddagen, hvor der er færre på arbejde. Men det skyldes også, at legepladsen stadig betragtes som børnenes frirum," siger Lone Svinth.

Frirum betyder i denne sammenhæng, at de voksne ikke blander sig så meget i, hvad børnene gør. De sørger for, at reglerne på legepladsen overholdes, og træder selvfølgelig til, hvis der er konflikter. Det handler om, at når der er færre voksne udenfor, giver det mindre tid til kontakt med børnene. Så bliver et typisk scenarie, at én går rundt og holder øje med børnene, mens en anden er klar til at forlade legepladsen og fx gå ind og skifte ble på de børn, der får brug for det. Men det handler også om, at børnene på legepladsen leger på en anden måde, end de gør indendørs. Ellen Beate Sandseter er professor ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning i Trondhjem. Hun har i en række store studier har fulgt børns leg udendørs.

"Udenfor leger børnene ofte rollelege og bruger deres krop i mere risikofyldt leg. Vi ved fra forskning, at personalet traditionelt er mindre engageret i rolleleg og grovmotorisk leg. Derfor kan legepladsen udfordre personalets pædagogiske rolle, og på legepladsen påtager de sig ofte en mere passiv eller perifer rolle. Måske som en station, børnene kan komme til, hvis de bliver utrygge, mangler nogle at lege med eller slår eller keder sig," siger Ellen Beate Sandseter.

Pædagogiske samspil skal prioriteres højere på legepladsen

Men hvis personalet blot holder opsyn med børnene, udnytter de ikke legepladsens fulde pædagogiske potentiale. Ofte kan samspil med voksne nemlig hjælpe børnene til at fordybe sig i legen udendørs, siger Ellen Beate Sandseter:

"Den grundige planlægning og det fokus på samspil og nærvær, som ledelse og personale prioriterer indenfor, kan de med fordel tage med ud på legepladsen. Når børn fx tegner eller lægger puslespil indendørs, vil personalet typisk være nærværende og støtte barnets engagement ved at spørge ind eller hjælpe barnet videre. Det understøttende samspil er også vigtigt udendørs, fx når børnene klatrer på klatrestativet eller undersøger blomsterne og billerne i græsset," siger Ellen Beate Sandseter.

Og selvom voksne generelt betragter legepladsen som børnenes frirum, er det vigtigt at huske, at ikke alle børn oplever det på samme måde. For nogle børn kan tiden på legepladsen være en stor udfordring:

"De inspirerende og fantasifulde lege og aktiviteter kommer ikke altid af sig selv. Fri leg er bestemt ikke et frirum for alle børn. Vi risikerer at svigte børn i udsatte positioner, hvis ikke vi husker at understøtte udviklingen af deres legekompetencer," siger Lone Svinth.

Hun efterspørger en stærkere pædagogisk intention med tiden på legepladsen, ikke mindst fordi legepladsen har et særligt potentiale til at understøtte legekompetencer og hjælpe alle børn ind i leg:

"Når man ved, at man skal være to timer ude på legepladsen er det også vigtigt, at man ved, hvad man vil med børnene i det tidsrum. Fx er legepladsen et rigtig godt sted at skabe øgede deltagelsesmuligheder for børn, som er i risiko for at blive marginaliseret i børnegruppen. Det har jeg bl.a. undersøgt i projektet *Legende Lærende Samspil*, hvor det pædagogiske personale havde ekstra fokus på at skabe nye deltagelsesmuligheder for børn i udsatte positioner. Her arbejdede pædagogerne målrettet med at synliggøre børnenes ressourcer og interesser for de andre børn for på den måde at skabe grobund for nye lege og nye fællesskaber. Igen og igen iværksatte pædagogerne lege med udgangspunkt i børnenes egne interesser på legepladsen. Den vedvarende positive opmærksomhed og de sensitive samspil var med til at skabe øget tryghed og selvværd for børn i udsatte positioner, og så styrkede det børnenes position i fællesskabet," siger Lone Svinth.

Ellen Beate Sandseter er professor på Dronning Mauds Minne Høgskole for barnhagelærerutdanning i Trondhjem i Norge. Hun forsker i børns grovmotoriske leg og særligt i spændings- og risikofyldt leg samt i, hvordan det fysiske miljø påvirker børns leg, trivsel, læring og fysiske aktivitet.

Lone Svinth er ph.d. og lektor ved Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU) på Aarhus Universitet. Hun forsker i samspil og læring i dagtilbud og er særligt optaget af pædagogisk nærvær og pædagogers åbenhed for børnenes perspektiver.

Hanne Værum Sørensen er uddannet børnehavepædagog, cand. psych. og desuden Ph.d. fra Institut for Idræt og Biomekanik på Syddansk Universitet. Hun underviser på pædagoguddannelsen i Aarhus, VIA University College. Hendes forskningsinteresser fokuserer på børns sociale samspil, leg og aktiviteter på børnehavens legeplads, i naturen og på andre udendørs legesteder.

Hvad er de skrevne og uskrevne regler på legepladsen?

Mange dagtilbud har en række skrevne eller uskrevne regler for tiden på legepladsen. Reglerne kan hjælpe børnene ved at gøre det tydeligt, hvad forventningerne er til dem, fx hvad angår sikkerhed og samspil, men nogle af reglerne kan komme til at forhindre udfoldelse eller fordybelse i leg. Derfor er det vigtigt, at man som personale er opmærksom på, hvilke regler og vaner der hjælper børnene ind i lege og aktiviteter – og hvilke der skal gentænkes.

Leg skal guides sensitivt og opmærksomt

Når pædagogisk personale gerne vil respektere legepladsen som frirum, skyldes det ifølge Ellen Beate Sandseter et misforstået hensyn. De vil ikke ødelægge eller forstyrre legen. Men selvom voksne altid skal træde respektfuldt ind i børns leg, kan personalet faktisk komme til at forstyrre legen ved at engagere sig for *lidt*:

"Udenfor er de voksne tit længere væk fra børnenes leg både fysisk og mentalt. Typisk går pædagogisk personale fx lidt omkring mellem de forskellige børnegrupper og stationer på legepladsen. Det betyder, at de ikke kender forhistorien for udviklingen i en leg eller eventuelle konflikter mellem børnene. Når de så involverer sig, har de større risiko for at give reprimander eller blande sig på en uhensigtsmæssig måde," siger Ellen Beate Sandseter.

Det sker fx, hvis personalet som en helikopter svæver over legepladsen og slår ned i børnenes leg dér, hvor de kommer forbi, ved at kommentere eller stille spørgsmål som "Skal sandet ikke tilbage i spanden?" eller "I må ikke være så mange ad gangen på rutsjebanen."

"En tilfældig og velment kommentar kan have stor betydning og komme til at forstyrre legens udvikling. Den flytter fokus væk fra legen og hen til den voksne, der kommenterer," siger Ellen Beate Sandseter.

Derfor er det vigtigt, at pædagogisk personale engagerer sig og indgår i et længerevarende samspil med barnet eller børnegruppen:

"Ikke overraskende kræver det akkurat lige så stor sensitivitet at guide børns leg udenfor som indenfor. Og den sensitivitet kræver fuld opmærksomhed. Man kan fx påtage sig rollen som byggearbejder, mens barnet er bygmester i sandkassen eller i et konstruktionsprojekt. Eller man kan påtage sig en rolle i rollelegen, fx bedstemoren eller tyven, der skal fanges," foreslår Ellen Beate Sandseter. Det indebærer samtidig, at personalet er åbne for barnets interesser og motivation og opmærksomme på børnenes perspektiver på, hvad der er vigtigt i legen.

Mangel på nærværende voksne handler ofte også om organisering

For at få plads til opmærksomhed på børnenes leg og aktiviteter kan det være nødvendigt, at ledelse og pædagogisk personale organiserer tiden på legepladsen på en ny måde. Måske skal man være flere voksne udenfor, og det kan betyde, at legepladstid skal lægges på andre tidspunkter af dagen. Men man kan også gøre meget inden for de rammer, man allerede har, fx ved at fordele rollerne mellem de voksne anderledes, så det bliver tydeligt, hvem der har ansvaret for at deltage i børnenes leg og aktiviteter. Sådanne prioriteringer vil på langt sigt styrke børnenes udviklingsmuligheder, siger Ellen Beate Sandseter:

Legepladsen afspejler tidens børnesyn

Skal legepladsen beskytte børn mod storbyens farer? Gøre dem til kritiske samfundsborgere? Eller stimulere til fysisk aktivitet? Tidslinjen er udviklet i samarbejde med professor Ning de Coninck-Smith, Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU) på Aarhus Universitet, og viser legepladsens udvikling og forskellige funktioner gennem tiden.

1876

Den første offentlige legeplads
Den første offentlige legeplads, som egentlig bare er et område med grus, oprettes i forbindelse med anlæggelse af Ørstedsparken i København. På gruset er der plads til fri leg, beskyttet fra hestevogne og andre af storbyens farer. Den pædagogiske inspiration kommer fra franske Rousseau og tyske Fröbel, der mener, at naturen er den vigtigste læremester i børns dannelse.

1892

Den første legeplads med redskaber
Den første legeplads med legeredskaber – gynger, vipper, bukke, balancebomme osv. – anlægges på Grønningen i København. Legepladsen ændres fra en tumleplads, baseret på børns naturlige og frie fantasi, til et sted, hvor voksne fremmer barnets lyst til bevægelse gennem opstillede redskaber eller organiserede lege. Legepladsens indretning udtrykker et børnesyn, hvor voksne i højere grad end naturen sætter retning for børns opdragelse og udvikling.

1908

Den første sandlegeplads
Anlæggelse af den første "sandlegeplads" på Christianshavns Vold på initiativ af cand.phil. Hans Dragehjelm, der ser sandlegen som et middel til at udvikle koncentration, ordenssans og velopdragenhed. Sandkassen gav på én gang byens børn lidt natur og civiliserede deres leg, idet de blev fjernet fra beskidte rendestene og grusbunker. Dragehjelms sandlegeplads blev til tidens standardlegeplads.

1926

Den første flyverdragt
Første sandkassedragt sælges i Daells Varehus. Sandkassedragten er forløberen for flyverdragten og udtrykker et skandinavisk børnesyn, hvor børn skal kunne lege ude hele året.

> “Børn definerer selv leg som dér, hvor voksne ikke bestemmer. Men det betyder ikke, at voksne ikke kan være med”
>
> **Ellen Beate Sandseter,**
> professor ved Institut for fysisk aktivitet og helse, Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning

“Mere opmærksomhed kan fx understøtte børnenes villighed til at udfolde og udfordre sig selv grovmotorisk. Børn finder det betryggende, at der er en voksen helt tæt på dem, når de er i risikofyldt leg og leger vildt. Det kan få nogle børn til lige at udfordre sig selv lidt mere,” forklarer Ellen Beate Sandseter.

En anderledes organisering af legepladsen er allerede virkeligheden for mange dagtilbud. Ligesom mere udetid er blevet det med dagtilbuddenes genåbning efter nedlukningen under corona-krisen. Og selvom ingen ønskede de store udfordringer, corona-krisen har skabt, kan genåbningen også på længere sigt bruges konstruktivt i den pædagogiske erfaring, mener Lone Svinth:

→

1943

Den første skrammellegeplads
Verdens første skrammellegeplads etableres i Emdrup lige uden for København på initiativ af havearkitekt C. Th. Sørensen. Den pædagogiske tilgang kaldtes “skrammologien”, og fri leg sås som det bærende i børnenes udvikling, der fandt sted, når de boltrede sig med legepladsens kvas, gamle brædder og bræddestumper, mursten, tagsten, kloakrør, kasserede biler, både, vogne og trillebøre.

1957

Hulebyen i Brede
Etablering af hulebyen i Brede nord for København som socialistisk eksperiment, hvor børn selv forvalter et landområde og passer tilhørende dyr. Hulebyen viderefører skrammellegepladsens pædagogiske tilgang, hvor børn ses som initiativtagere og forvaltere af eget liv. Eksperimentet i Brede ender dog i kaos, slåskampe og stenkast.

1964

Den første byggelegeplads
Åbning af den første byggelegeplads i Rødovre Kommune, hvor børnene kan lege med de fire elementer ild, jord, vand og luft, med byggematerialer, brædder, søm og skruer, og med dyr, heste, geder, høns og påfugle. De næste 20-30 år opretter man byggelegepladser med dyr frem for skrammellegepladser. Dyrene skal være med til at udvikle børnenes evne til at klare sig selv – i barndommen såvel som i voksenlivet.

1967

Den kunstneriske legeplads
Oprettelse af den kunstneriske legeplads i Gladsaxe Kommune, designet af kunstneren Palle Nielsen. Her er stærke farver og en legemur, hvor børn kan kravle ud og ind af rør og andre betonelementer. Kunsten skal stimulere børns fantasi, sanser og sociale udvikling.

Vær nysgerrig på børnenes oplevelser

Børnene har deres egne oplevelser af, hvad der er sjovt og mindre sjovt på legepladsen. Derfor er det vigtigt for det pædagogiske personale at gå på opdagelse i børnenes perspektiver på legepladsen for at blive klogere på, hvilken fysisk indretning og hvilke lege, legematerialer og samspil der har betydning for børnene – og hvad der evt. modvirker deres deltagelse i leg og aktiviteter med andre.

"Vi havde jo alle helst været corona-krise og nye krav foruden. Men nu står vi her. Så lad os bruge situationen til at se, hvad der sker, når udemiljøet over en bred kam prioriteres og reflekteres. Genåbningen har været med til at vise, hvor mangfoldigt og kreativt læringsmiljøet udenfor kan blive, når det pædagogiske personale går sammen om at udvikle de pædagogiske rammer på legepladsen. Der er skabt rum til både fordybelse, sansning og fællesskab på legepladser og i udemiljøet rundt omkring," siger Lone Svinth.

Legepladsen kan rumme pædagogiske aktiviteter og rutiner

I Skandinavien bruger børn i dagtilbud generelt allerede meget tid udendørs. Særligt i Norge er man vant til at være endnu mere ude og i længere tid ad gangen end herhjemme. Hanne Værum, der har observeret og sammenlignet dagtilbuds udeliv i Danmark og Norge, er stærk fortaler for, at danske børn skal være så meget ude på legepladsen som muligt:

"Når børn får lov til at være på legepladsen i lang tid, får de mulighed for at fordybe sig. Eller kede sig. Når børn keder sig, finder de ofte på noget nyt. Og det må de jo meget gerne gøre i samspil med en voksen. Måske skal der ikke mere til, end at pædagogen foreslår, at købmanden også kan sælge is. Eller hjælper med at overveje, hvordan træstammerne kan bruges på en anden måde end før. Men den slags forslag kræver et engagement i legen, som personalet ikke altid har tid til eller prioriterer."

Hun er enig i, at tiden udenfor skal planlægges bedre og med stærkere pædagogiske intentioner, så personalet ikke kommer til bare at holde opsyn med børnenes leg. Og her kan danske dagtilbud lære af Norge:

"I danske dagtilbud associeres legepladsen ofte kun med fri leg. Men hvorfor egentlig? Det er sundt og godt at være ude i den friske luft, og man kan bruge legepladsen til både leg og aktiviteter og rutiner som at tegne, at læse bøger eller spise. Ved at trække noget af den indendørs tid udenfor får børnene flere muligheder for at engagere sig på legepladsen – i deres eget tempo og efter egne interesser."

1968

Den aktivistiske legeplads
Unge pædagogstuderende opretter en aktivistisk legeplads på Christianshavn i København. Flere legepladser, som har til formål at fremme børnenes klassebevidsthed og styrke dem i kampen mod det kapitalistiske samfund, følger. Børnene skal lære håndværk og politisk overbevisning.

1970

Den marxistiske legeplads
Etablering af Hudegrunden, en marxistisk legeplads, som blev anlagt, hvor der tidligere blev samlet huder fra de slagtede dyr i Kødbyen i København. Alle ansatte pædagoger har marxistisk overbevisning og er engagerede i fagpolitik, og børnene involveres i demonstrationer, husbesættelser og aktivisme for at gøre dem klar til klassekamp og overtagelse af produktionsapparatet.

Socialt stimulerende legeredskaber
Firmaet KOMPAN grundlægges af kunstneren Tom Lindhardt. Legeredskaberne skal stimulere børns sociale færdigheder, opfordre til rolleleg og er inspireret af naturen. Der bliver stillet flere krav til legeredskaberne, i takt med at flere kvinder kommer på arbejdsmarkedet, og børnene kommer i børnehaver, hvor de er samfundets ansvar.

1980

Fokus på sikkerhed
I 80'erne og 90'erne er der fokus på sikkerhed på legepladsen. Det understreger, at samfundet har et ansvar for at passe på børnene – ikke mindst efter, at pasningsgarantien indføres i 1993, og stadig flere børn kommer i institution. Private virksomheder som IKEA og McDonald's anlægger indendørs legepladser for at tiltrække købestærke voksne med oplevelser for børn. Den bemandede indendørs legeplads Remisen anlægges på Østerbro i København og giver børn plads til at tumle og bevæge sig hele året.

Hun er klar over, at det kan virke uoverskueligt på en travl dag, når det nu går hurtigere at spise ved bordet indenfor eller sidde og læse ved siden af bogreolen. Dog mener Hanne Værum, at forberedelserne til fx en hel eftermiddag ude kan blive en vigtig del af samspillet mellem børnene og mellem børn og voksne:

"Overgangen mellem ude og inde er jo også en vigtig del af børnenes læring om selvhjulpenhed. I mange norske dagtilbud pakker børnene typisk hver deres taske og hjælper måske kammeraterne med at tage flyverdragt og støvler på. Overgange giver mulighed for masser af fysisk nærhed og samtaler om passende påklædning til vejret og det, man skal lave udenfor. Pædagogen får også lejlighed til at komme lidt tættere på børn i udsatte positioner og give dem en ekstra krammer. Måske kan vi herhjemme godt bruge mere tid på at lære børnene, at man sagtens kan spise eller lægge puslespil ude – det kræver bare, at man samarbejder og fx selv bærer et tæppe og et puslespil ud og ind ad døren."

Legepladsen skal være et meningsfuldt frirum

Bedre organisering, mere nærværende voksne og stærkere pædagogiske intentioner udenfor kan lyde som et benspænd for børnenes leg på legepladsen. Men bedre samspil med de voksne betyder også bedre vilkår for samspil og deltagelse i leg. Ifølge Ellen Beate Sandseter skal legepladsen forblive et frirum, men ikke et rum fri for pædagogisk mening:

"Det er vigtigt, at børnene kan forsvinde ud i kroge og hjørner og lege uden at føle sig overvågede. Men den frihed skal ikke forveksles med mangel på pædagogiske intentioner. Børn definerer selv leg som dér, hvor voksne ikke bestemmer. Men det betyder ikke, at voksne ikke kan være med," siger Ellen Beate Sandseter.

Hvis du vil vide mere

Hagen, T. L. (2015). Hvilken innvirkning har barnehagens fysiske utemiljø på barns lek og de ansattes pedagogiske praksis i uterommet. *Tidsskrift for Nordisk barnehageforskning 10*(5), 1-16.

Obee, P., Sandseter, E. B. H., & Harper, N. J. (2020). Children's use of environmental features affording risky play in early childhood education and care. *Early Child Development and Care*, 1-19.

Svinth, L. (2020). Øget chancelighed for børn i udsatte positioner. I Cecchin, D., & Sieling, V. (red.), *Pædagogers kompetencer – mellem etik, dannelse, relation og metodologi*. København: Akademisk Forlag.

Svinth, L. (2019). Når dagtilbud skaber inkluderende samspil og frugtbare deltagelsesmuligheder for børn i udsatte positioner. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift, 56*(4), 67-91, 94.

Sando, O. J., & Sandseter, E. B. H. (2020). Affordances for physical activity and well-being in the ECEC outdoor environment. *Journal of Environmental Psychology, 69*.

Storli, R., & Sandseter, E. B. H. (2019). Children's play, well-being and involvement: how children play indoors and outdoors in Norwegian early childhood education and care institutions. *International Journal of Play, 8*(1), 65-78.

Sørensen, H. V., & Birkeland, Å. (2020). Children's exploratory activities on the kindergarten playground: Case studies in China and Norway. I Hedegaard, M., & Ødegaard, E. E. (red.), *Children's exploration and cultural formation*. Springer Verlag.

Sørensen, H. V. (2017). Hvad foregår der på børnehavens legeplads? I Øksnes, M., & Hangaard Rasmussen, T. (red.), *Lek*. Oslo: Cappelen Damm.

Winther-Lindqvist, D., & Svinth, L. (2019). *Leg i daginstitutioner*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

DIN INDGANG TIL FORSKNING OM DAGTILBUD FOR BØRN

2000

Den æstetiske legeplads
Familierne bliver i højere grad end før boende i byen, og nye legepladser opstår, hvor byrumsæstetik og voksnes behov er tænkt ind. Fokus flyttes fra sikkerhed til sport og idræt, og æstetiske og legeengagerende egenskaber kombineres i caféområder, fontæner og træningsredskaber. Kunsterne kommer desuden på banen igen i nye firmaer, der designer legepladser med temaer som fx havbund eller dinosaurer og stimulerer fantasien hos børnene (og de voksne).

Den bæredygtige legeplads
Anlæggelse af bæredygtige legepladser, hvor asfalt og beton skiftes ud med planter og træ. Naturens kredsløb genoprettes på legepladsens område. Sanserne udfordres via spiselige, duftende planter samt bløde arealer og stier, som kan have forskellige beklædninger.

2010

Den interaktive legeplads
Anlæggelse af interaktive legepladser, hvor digitale teknologier spiller sammen med mere traditionelle redskaber. De digitale teknologier indbyder i høj grad til højaktivitetsleg og bevægelse af kortere varighed samt til lege, hvor det handler om at vinde.

2020

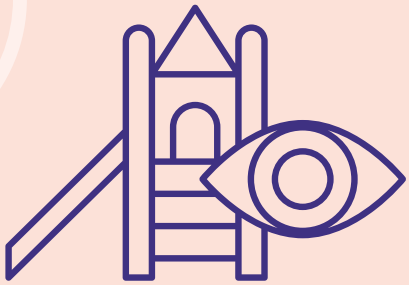
Fitness- og klatrelegepladsen
Under corona-krisen bliver legepladsen eksponeret som et vigtigt byrum, og vejene kommer tilbage som børnenes legeplads med rulleskøjter og cykler, idet bilerne forsvinder. Ellers er det fitness- og klatrebølgen, der præger indretningen af de nye legepladser, ligesom legepladsen skal give mulighed for samvær. Der skal være noget for alle aldre – også for far og mor – og derfor er det godt med fitnessredskaber og en café i nærheden.

GUIDE

5 trin til at skabe stimulerende samspil på legepladsen

Prøv af, hvad der sker, når I som pædagogisk personale bruger legepladsen anderledes, end I plejer. Guiden kan hjælpe jer til at udnytte legepladsens pædagogiske potentiale og skabe konstruktive samspil med børnene i leg, rutiner og aktiviteter på legepladsen.

Guiden er kvalificeret af professor Ellen Beate Sandseter, Dronning Maud Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning i Trondheim, Norge.

1

Kig legepladsens pædagogiske potentialer efter i sømmene

Gennemgå jeres legeplads med kritiske, pædagogiske briller, og overvej, om legepladsen understøtter alsidige lege- og aktivitetsmuligheder. Hvad er fx børnenes muligheder for sanselege, fordybelse eller rolleleg? Har I regler på legepladsen, der kan være en barriere for børnenes samspil i leg og aktiviteter? Understøtter legepladsens indretning, at børnene kan lege fordybet uden at forstyrre hinanden unødigt? Tænk over, hvor legepladsens pædagogiske potentialer og udfordringer er.

2

Gå på opdagelse i børnenes perspektiver på legepladsen

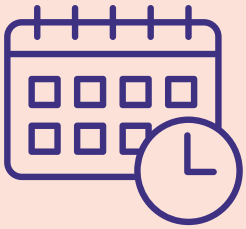
Undersøg, hvad børnene er særligt optagede af på legepladsen. Hold fx øje med, hvordan børnene bevæger sig rundt på legepladsen. Ved at gå på opdagelse i, hvilke lege børnene leger, hvorhenne og sammen med hvem, bliver det muligt at understøtte de lege og aktiviteter, som har betydning for børnene, ligesom det skaber afsæt for at forandre de regler, vaner og fysiske omgivelser, der er uhensigtsmæssige for børnenes deltagelse på legepladsen.

3

Stil skarpt på jeres pædagogiske intentioner på legepladsen

Overvej, hvordan tiden på legepladsen hænger sammen med og understøtter den pædagogiske læreplan, I arbejder med. Overvej fx, hvordan I kan skabe rum til pædagogisk samspil og nærvær. Vær særligt opmærksomme på børnenes frie leg og grovmotoriske udfoldelser. Brug evt. gode erfaringer fra, hvornår I lykkes med at engagere jer i leg og aktiviteter indenfor.

4

Organiser jer til bedre samspil på legepladsen

Find muligheder og barrierer i jeres organisering og planlægning af tiden på legepladsen. Hvad er jeres roller, når I er udenfor, og når I er inde? Overvej fx, hvordan I bedst fordeler praktiske opgaver, så der også er plads til samspil med børnene og engagement i deres leg.

5

Skab deltagelsesmuligheder for alle børn

Overvej, om alle børn har mulighed for at deltage i leg og samspil på legepladsen, eller om I kan hjælpe flere til at deltage. Stil fx aktiviteter til rådighed, og sæt lege i gang, så de børn, der har svært ved at indgå i den frie leg, får andre muligheder. Overvej også, om I kan være mere til stede i legen for at hjælpe flere børn til at engagere sig i leg.

CASE

Leder i Børnehuset Galaksen:

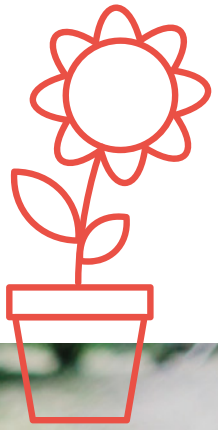
Før var vi mere gårdvagter

Af Trine Beckett

Børnehuset Galaksen har fået færre konflikter og mere fantasifulde lege på legepladsen. Det skyldes aktivt arbejde med forventninger, planlægning og pædagogik og mindre fokus på regler for, hvad man ikke må.

I Børnehuset Galaksen laver det pædagogiske personale årstidsplanlægning, så det bliver muligt at følge naturens gang i det pædagogiske arbejde og ikke mindst planlægge, hvordan tiden på legepladsen skal spille sammen med det, der foregår i huset. Men sådan har det ikke altid været, fortæller leder i Børnehuset Galaksen, Lisbeth Petersen.

"Før var der tit fri leg, når børnene var ude. Og vi blev gårdvagter, der gik og holdt øje. Rollefordelingen blandt personalet var uklar, og aktiviteterne var meget tilfældige og afhængige af, hvilke voksne der var på legepladsen. Vi havde ikke samme bevidsthed om at skabe pædagogisk kvalitet, som når vi var indenfor," siger Lisbeth Petersen.

Lisbeth Petersen
Leder i Børnehuset Galaksen.

Fik øjnene op for at understøtte legeformer

Lederen af Galaksen blev opmærksom på, at der var behov for ændringer efter et foredrag om inkluderende fællesskaber på legepladsen. Det satte gang i en proces, hvor institutionen i samarbejde med en kultursociolog kiggede både på legepladsens fysiske indretning og legepladsen som pædagogisk rum. Og særligt det sidste var en øjenåbner for personalet.

"Vi har altid brugt vores legeplads meget og været glade for den, men det gik op for os, at vi ikke udnyttede potentialet i den. De små blev ofte placeret samme sted – fx i sandkassen eller i fugleredegyngen – og der var legeformer, vi ikke understøttede nok pædagogisk – fx rolleleg og konstruktionsleg," forklarer Lisbeth Petersen.

Ny cykelpolitik gav mere plads til nærvær

I gennemgangen af legepladsen opdagede Galaksens personale, at der manglede steder, hvor der var plads til fordybelse, og hvor nærvær og relationer mellem børn og medarbejdere kunne folde sig ud. Cykling fyldte til gengæld så meget, at det kom til at forstyrre andre lege, fortæller Lisbeth Petersen. Og det var afsæt for en ny cykelpolitik.

→

"Vi besluttede os for at begrænse cykling på en del af legepladsen i en periode. Og det fungerede så godt, at vi holdt fast i det. For de mindre børn begyndte at bevæge sig mere rundt, og de store børn satte gang i mere fantasifulde og kreative lege," siger Lisbeth Petersen.

Som en del af forløbet fik personalet inspiration til udepædagogiske aktiviteter af en naturpædagog. Det handlede fx om at lave aktiviteter over bål eller et udeværksted med materialer fra naturen. Men inspirationen gik også på at samle børnene i mindre grupper for at skabe mere rum til ro og fordybelse, fx ved to dage om ugen at sætte aktiviteter i gang for de store børn efter frokost og før frugt og således lade en medarbejder vente med at gå til pause som normalt.

Udepædagogik kan inspirere

Lisbeth Petersen forklarer, at fokusset på udepædagogikken efterfølgende har givet inspiration til den pædagogik, der foregår indenfor.

"Vi er blevet mere bevidste om personalets roller, og hvordan vi bedst bruger hinanden. Det gælder også i afleveringssituationen om morgenen. Fx er vi blevet bedre til at dele os op og aftale, hvad vi har ansvar for hver især," siger lederen, der tilføjer, at den øgede bevidsthed om legepladsens muligheder har givet medarbejderne større lyst til at være ude end før og gjort det lettere at tænke i pædagogisk læringsmiljø hele dagen. Men, understreger Lisbeth Petersen, det er nødvendigt at arbejde aktivt for at holde fast i tilgangen og de gode vaner. Det kommer ikke af sig selv.

"Hvis vi ikke fortsat holder hinanden oppe på, hvordan vi gerne vil bruge uderummet og legepladsen pædagogisk, så risikerer vi at falde tilbage i de gamle vaner. Derfor er det en vigtig del af vores kultur, at vi evaluerer det, vi gør. Vi observerer hinanden og evaluerer i forhold til, hvordan vi lykkes med det, vi gerne vil med børnene – ude og inde," siger Lisbeth Petersen.

Fakta om Galaksen

Dagtilbuddet Galaksen er en integreret institution, der rummer både vuggestue og børnehave for i alt cirka 88 børn i alderen 0-6 år. I forløbet har Galaksen samarbejdet med en naturpædagog og en kultursociolog.

Forløbet er beskrevet i rapporten *Pædagogisk kvalitet på legepladsen* (Petersen, Nielsen & Schytte, 2016).

www.bennyschytte.dk.

DIALOG-
KORT

SAMSPIL PÅ LEGEPLADSEN

Hvad vil I med tiden på legepladsen? Hvordan arbejder I for, at jeres pædagogiske intentioner bliver til virkelighed? Og hvordan understøtter jeres organisering samspil og nærvær med børnene? Spørgsmålene hjælper jer til at sætte ord på, hvad der fungerer godt, og hvor der er plads til udvikling, når I er på legepladsen med børnene.

Hvordan oplever I tiden på legepladsen?

- Hvornår synes I, at tiden på legepladsen fungerer godt? Hvad kendetegner en god tur på legepladsen?
- Vækker tiden på legepladsen undren hos jer? Undrer I jer fx over noget, børnene gør eller ikke gør? Eller noget, I selv gør?
- Find hver især et eksempel på en situation, hvor I engagerede jer i en leg eller en anden form for samspil med ét eller flere børn på legepladsen. Hvad fungerede godt og hvorfor? Og hvad var udfordrende i situationen?

Hvordan organiserer I tiden på legepladsen?

- Start med at overveje, hvilke pædagogiske intentioner I har med tiden på legepladsen. Hvordan spiller leg, aktiviteter og rutinesituationer sammen med jeres øvrige pædagogiske arbejde med børnene?
- Hvordan organiserer I tiden på legepladsen? Hvordan understøtter jeres fordeling af opgaver jeres mulighed for samspil og nærvær med børnene?
- Hvilke regler er der på jeres legeplads? Skrevne og uskrevne? Hvordan hjælper reglerne børnene til fordybelse og deltagelse i leg og samspil? Er der regler, der med fordel kunne være anderledes eller helt fjernes?

Hvordan er jeres samspil med børnene på legepladsen?

- Hvordan ved I, hvad børnene er særligt optagede af på legepladsen? Hvad kan I gøre for at blive klogere på børnenes interesser på legepladsen?
- Hvor meget prioriterer I samspil med børnene på legepladsen? Hvordan kommer det til udtryk?
- Hvordan understøtter I, at børn, der har færre deltagelsesmuligheder, er med i samspil og leg på legepladsen? Hvad fungerer særligt godt? Hvad kan udfordre jer? Hvad kan udfordre børnene?

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

www.eva.dk

Få mere at vide om, hvordan du kan bruge forskning i udviklingen af jeres dagtilbud

EVA's temahæfter og øvrige artikler om, hvad forskningen siger om børn i dagtilbud, udkommer digitalt. Tilmeld dig vores nyhedsbrev på www.eva.dk og få kvalitetsvurderet forskning og viden leveret direkte i din indbakke.

DANMARKS EVALUERINGSINSTITUT

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk